

Færeyinga saga som historisk kilde. En vurdering af sagaens ophavssituation og politiske miljø

ANDRAS MORTENSEN

Indledning

Inden for sagaforskningen bliver Jómsvíkinga saga, Orkneyinga saga og Færeyinga saga grupperet som en type af sagaer, der er en mellemtung mellem kongesagaerne og Islændingesagaerne, dels på grund af deres tematik og dels på grund af deres alder. Melissa Berman gav dem arbejdsbetegnelsen politiske sagaer, fordi de handler om magtkampe i små nordbøsamfund, som mister deres frihed (Berman 1985). De repræsenterer efter hendes opfattelse en særlig teknik hos de tidlige islandske forfattere at undersøge historiske processer ved at fokusere på en symbolsk og dramatisk konflikt, tilsyneladende motiveret af et behov for at formulere indlæg i den hjemlige debat om islændingenenes egen frihed, som i første del af det 13. århundrede var under pres på grund af det norske kongedømmes ekspansive politik. Også Peter Foote så en forbindelse mellem de tre sagaer i deres kristne tema og påpegede ligheder i deres fortællerteknik (Foote 1988), og ligeledes Judith Jesch, som dog først og fremmest så en forbindelse i deres fælles alder, komplicerede teksthistorie og fragmentariske overlevering (Jesch 1993). I denne artikel vil jeg koncentrere mig om Færeyinga saga, som er den eneste overleverede beretning om færingerne i vikingetiden. Den beretter underholdende om

Mortensen, Andras. 2019. Færeyinga saga som historisk kilde: En vurdering af sagaens ophavssituation og politiske miljø. *Scripta Islandica* 70: 18–36.

© Andras Mortensen (CC BY)
DOI: 10.33063/diva-400602

magtudviklingen i tiden fra ca. 960 til ca. 1040 og de indbyrdes forhold mellem to høvdingeslægter, Hofs-slægten og Gøtuskeggja-slægten, som rådede over hver sin halvdel af Færøerne. Forfatteren fortæller, at disse magtstillinger havde de i len af norske overherrer, først Haraldr gráfeldr og Hákon jarl, siden Óláfr Tryggvason og et kvart århundrede senere, da de to slægter blev forenet med ægteskab, af Óláfr helgi og hans søn, Magnús góði. Nogle af høvdingerne bliver også nævnt som overherrerens sysselmænd, der indkrævede skat af øboerne.

Spørgsmålet, som stilles i denne artikel, er, hvordan Færeyinga saga skal forstås som historisk kilde, og spørgsmålet har sin særlige årsag. Der er nemlig stor sandsynlighed for, at skatlandsberetningen, som danner grundtemaet i sagaen, i hvert fald delvis, er usand. Inden for historieforskningen er det blevet påpeget, at grundlaget for den beskrevne form for overhøjhedsudøvelse, i særdeleshed med inddrivelse af skat under ledelse af sysselmænd, ikke blev dannet før senere, nemlig i forbindelse med den norske statsdannelsesproces i borgerkrigstiden, der startede med kong Sigurðr Jórsalafaris død i 1130. Starten på kongedømmets ekspansive politik mod øerne i vest tidsfæstes af historieforskningen til 1098, da kong Magnús berfættr indgik aftale med kong Edgar af Skotland om, at Orknøerne og Suderøerne skulle være under norsk overhøjhed (Helle 2005; jfr. Wærdahl 2011: 58 ff.). Derudover er det inden for sagaforskningen blevet påpeget, at skatlandsberetningen bygger på en litterær konstruktion, som forfatteren lavede. Ólafur Halldórsson kunne i sine tekststudier påvise, at historien, som begrunder lensforholdet og skattebetalingen, er tekstafhængig af en lignende historie i Orkneyinga saga, som blev skrevet før Færeyinga saga, og sandsynligvis konstrueret med denne historie som grundlag (Ólafur Halldórsson 1987: 167–168).

Spørgsmålet om, hvordan Færeyinga saga skal forstås som historisk kilde, hænger sammen med spørgsmålene om, hvornår og hvorfor sagaen blev skrevet, dvs. sagaens ophavssituation. Som nævnt mente Bertram, at skrivningen var motiveret af debatten om det norske kongedømmes ekspansive politik i forhold til Island på nedskrivningstidspunktet. Dette var også et synspunkt, som Ólafur Halldórsson havde, dog med en tilføjelse om, at der også forelå et underholdningsmotiv (Ólafur Halldórsson 2006: 9–10). Jesch fremholdt et lignende synspunkt og mener, at Færeyinga saga alene blev skrevet med et underholdningsmotiv for øje, og at sagaen er et eksempel på historisk fiktion, hvor pålideligheden i udsagnene om forholdene i tiden, der omtales, er tvivlsom (Jesch 1993). I lyset af, at grundtemaet, som angår de politiske forhold mellem Færøerne

og Norge, bygger på en litterær konstruktion, går jeg i denne artikel ud fra, at Færeyinga saga først og fremmest var politisk motiveret, hvilket også kan spores i, at forfatteren i sagaens afslutningskapitel pointerer, at samtidens sysselmænd på Færøerne i direkte linje stammede fra sagatidens forenede høvdingeslægt (jfr. Mortensen 2005). Med til vurderingen af sagaens udsagn hører også, at udsagnene kan forudsætte en forventningsafstemmelse mellem en opdragsgiver og forfatteren, samtidig som fortællingen var underlagt kontrol og konsensus i det kollektive memoria, således som Ólafía Einarisdóttir påpegede i forbindelse med samtids-sagaerne (Ólafía Einarisdóttir 1995). Hovedspørgsmålet, som stilles i denne artikel, er derfor, hvilke slutninger man ud fra det, som den litteraturhistoriske forskning om Færeyinga sagas overlevering og tekstuelle afhængighedsforhold er kommet frem til, kan drage om sagaens ophav og de politiske faktorer, der gjorde sig gældende i forbindelse med dannelsen af sagaens udsagn og form.

Overlevering og datering

Færeyinga saga findes overleveret spredt i to kompilationsværker, nemlig den Store saga om Óláfr Tryggvason fra ca. 1300 og Flateyjarbók fra tiden omkring 1390. Overleveringen i Flateyjarbók menes at være den mest oprindelige, mens overleveringen i den Store saga om Óláfr Tryggvason er forkortet og omtaler ikke tiden efter denne konge. I de overleverede beretninger findes flere tegn på, at disse beretninger oprindeligt har tilhørt en samlet saga om færingerne.

De fleste forskere i dag er enige om, at den oprindelige Færeyinga saga blev skrevet inden for de to første årtier af det 13. århundrede. Denne datering bygger på Finnur Jónssons og Ólafur Halldórssons vurderinger fra henholdsvis 1927 og 1987. Finnur Jónsson anførte, at sagaen må være skrevet efter 1200, eftersom forfatteren ser ud til at have anvendt en tidlig version af Orkneyinga saga, skrevet omkring 1200, som forlæg, men før Snorri Sturluson skrev sin særskilte saga om Óláfr helgi i midten af 1220-erne, og muligvis også før 1218/19, da munken Gunnlaugr Leifsson i klosteret på Pingeyri døde, eftersom begge disse forfattere ser ud til at have anvendt en sagaberetning om færingerne som forlæg i deres forfatter-skaber og Snorri Sturluson nævner, at hans beretning om færingerne kun var en del af en større beretning. Til støtte for dette anfører Ólafur Hall-

dórsson, at Einarr sysselmand, som i den overleverede sagas afslutningskapitel omtales som forfatterens samtidige, også omtales i en af Bagler-sagaerne som ejer af et skib, der i 1210 førte kong Sverrirs påståede søn, Erlingr, fra Færøerne til Norge (Ólafur Halldórsson 1987: 210–211). Ólafur Halldórsson påpegede yderligere tre forhold til støtte for, at sagaen blev skrevet i det nævnte tidsrum. Det første var, at en hjemmelsmand, som forfatteren nævner som *Hallbjörn hali hinn fyrri*, sandsynligvis er identisk med den Hallbjörn hali, som i Skáldatal omtales som digter ved offerne hos den svenske kong Knútr Eiríksson (d. 1196) og den norske kong Sverrir (d. 1202). Det andet var, at forfatteren synes at have været så velkendt med folkeliv og hændelser i Eyjafjörðr på Nordlandet i Island i 1190-erne, som er beskrevet i Guðmundar saga dýra, at han må have haft sin hjemstavn der. Og det tredje var, at det er sandsynligt, at oplysningen, som Fagrskinna, som er fra ca. 1220 og ældre end Snorris særskilte saga om Óláfr helgi, giver om, at Færøerne var blandt de lande, som Óláfr helgi havde beskattet, stammede fra Styrmir Kárason, som muligvis havde den fra Færeyinga saga (Ólafur Halldórsson 1987: 232–239).

På et afgørende punkt var Ólafur Halldórsson uenig med Finnur Jónsson, nemlig om dateringen af den overleverede teksts første del, som svarer til kapitlerne 1–33 i den rekonstruerede Færeyinga saga. Jónsson gjorde opmærksom på, at der er forskel på, hvordan sagahelten Sigmundur Brestisson fremtræder i første og anden del. Finnur Jónsson kom derfor frem til, at første del af sagaen er stærkt udvidet og bearbejdet, og at denne bearbejdelse er sket omkring 1300 (Finnur Jónsson 1927: 9). Ólafur Halldórsson kom i sine studier frem til, at der ikke er grundlag for denne antagelse, eftersom der er stor sandsynlighed for, at der før 1200 fandtes skriftlige forlæg for de tekstafsnit, som Finnur Jónsson mente var interpoleret i sagaen omkring 1300 (Ólafur Halldórsson 1987: 37–54). På dette grundlag kom Ólafur Halldórsson frem til, at teksten i Flateyjarbók, som i den rekonstruerede Færeyinga saga svarer til kap. 1–27, 34–42 og 49–59, stammer fra et tabt håndskrift, som kompilatoren af Flateyjarbók havde til rådighed, hvor sagaen fandtes samlet, mens teksten i Flateyjarbók, som svarer til den rekonstruerede sagas kap. 28–33, stammer fra et håndskrift med den Store saga om Óláfr Tryggvason fra ca. 1300, og kap. 43 og 45–48 fra et håndskrift med Snorris særskilte saga om Óláfr helgi fra 1220-erne.

Den tidlige datering af den oprindelige saga er blevet anfægtet af Helgi Guðmundsson, som kom med en teori om, at sagaen blev skrevet af Sturla Þórðarson om vinteren 1277–78, mens han opholdt sig på Færøerne

på grund af et skibsforslis (Helgi Guðmundsson 2002: 13–27). Hovedargumentet for denne slutning er, at sagaen må være yngre end 1255, hvilket Helgi Guðmundsson begrundet med, at navnebroderen til førnævnte hjemmelsmand, Hallbjörn hali hin fyrri, nemlig *Hallbjörn hali Jónsson*, var ukendt for islændinge før han i 1255 blev kendt som en af dem, der dræbte høvdingen Oddr Þórarinnsson i slaget i Geldingaholt i Skagafjörður, som er dokumenteret i *Sturlunga saga*. Argumentationen går således på, at forfatteren må have skrevet efter 1255, hvis den senere Hallbjörn hali blev berømt dette år. Helgi Guðmundsson mener ikke, at omtalen hos Snorri Sturluson allerede i 1220-erne, som med udsagnet om, at der findes “stórar frásagnir” om det videre forløb af Óláfr helgis mislykkede beskatningsforsøg af færingerne, som Snorri ikke omtaler, er noget bevis for, at der fandtes en skrevet Færeyinga saga før Snorri. Dette begrundet han med, at Snorri ikke nævner sit forlæg ved navn således som han ellers gjorde, når han anvendte *Orkneyinga saga* som kilde. De øvrige argumenter, som Finnur Jónsson og Ólafur Halldórsson nævner for sagaens datering til de første årtier af det 13. århundrede, tager Helgi Guðmundsson ikke stilling til. Senere vil jeg argumentere for, hvorfor Finnur Jónssons og Ólafur Halldórssons dateringer til de første årtier af det 13. århundrede efter min mening er mere sandsynlige end Helgi Guðmundssons datering til vinteren 1277–78.

Sagaens tendens

Ud over dateringen har beretningens tendens betydning, når målet er at drage slutninger om ophavssituationen. I Færeyinga saga viser tendensen sig på flere måder, og mest konkret i beskrivelsen af de politiske relationer mellem færingerne og de norske magthavere. Men den kan også ses på anden vis.

Peter Foote påpegede, at selv om forfatteren med stor sandsynlighed var islænding, så ser beretningen i Færeyinga saga ud til at være indpakket i en lovforståelse, som i højere grad er norsk end islandsk (Foote 1970). Forfatteren ser ud til at have haft et indgående kendskab til Gulatingsloven, mens hans kendskab til islandsk lovgivning heller ikke fornægter sig. Disse forhold så Foote som udtryk for, at den islandske forfatter bevidst har villet minde sit islandske publikum om, at det retslige miljø, som han berettede om, ikke var det hjemlige, men at historien foregik i

fremmede omgivelser. Blandt andet beretter han om et *qrvarþing*, som blev afholdt på Hernar i Hordaland ved indsejlingen til Bergen, og dette begreb forekommer ikke i islandsk terminologi før i *Jónsbók* fra 1281, og ligeledes om *óbótamenn*, *útleigð* og *sekð* i norsk lovforståelse, og også *landbúi* i den norske forståelse af en jordlejer, samt lodkastning i forbindelse med arveskifte, alt i henhold til terminologien i Gulatingsloven. Foote kom i sin analyse frem til, at forfatteren ikke bare vidste noget, men en hel del om norske lovforhold, og fremførte, at dette er en kendsgerning, som bør tages med i betragtning i enhver diskussion om forfatterens identitet eller miljø.

Tendensen viser sig også i verdensbilledet, som kommer til udtryk. I *Færeyinga saga* kommer det frem i det mytologiske mønster, som ser ud til at understøtte teksten, og ses i den særlige fortælleteknik, som karakteriserer sagaen. Fortælleteknikken viser en forfatter, som med udtalte insinuationer spiller op til læserens fantasi. Især anvendes denne teknik i forbindelse med beskrivelsen af den antagonistiske sagafigur, den hedenske *Pránder í Gøtu*, og *Ólafur Halldórsson* påpegede, at i historien om drabet på *Óláfr helgis* skatteopkræver har den fremmede mand, som viste sig på tinget, barfodet og iklædt bred hat, grøn kappe og linbukser på benene med et "refði" i hånden, og som læseren slutter må være *Pránder*, en vis lighed med Odin, således som denne er kendt fra *Völsunga saga* (*Ólafur Halldórsson* 1987: 174). I historien, som er overleveret hos *Snorri*, efter overleveringen at dømme med en større beretning som forlæg, bliver skatteopkræveren hugget ned af drabsmændene, som var *Pránder*'s fostersønner, med en økse og dræbt med et dødbringende slag med genstanden, som den fremmede havde medbragt og som i sagaen benævnes "refði". Navnet på dette redskab tolkede *Ólafur Halldórsson* som et scepter, dvs. magtsymbolet, som blev båret af konger. At historien ikke er *Snorris* værk, men stammer fra den oprindelige saga, ses af, at den samme fortælleteknik anvendes i sagaens indledende kapitler om, hvordan *Pránder* med list vandt sin rigdom på markedet i Haløre.

Samme type verdensbillede ser ud til at følge hovedpersonen *Sigmundur Brestisson*. *Gro Steinsland* har påpeget, at forfatteren i sin skabelse af ham som overgangsfigur mellem det hedenske og det kristne har anvendt mytologiske elementer, som også er kendt fra *Háleygjatal* og *Grímnismál* og har forbindelse med før-kristen ideologi omkring herredømme eller kongedømme (*Steinsland* 2005; jfr. 2011). Disse elementer, som ligeledes er knyttet til forestillinger om Odin og angår indvielse af en ny hersker, prøvelser, som han må gennemgå, erotiske alliancer, overførsel af viden

og avling af et særligt barn, ses i særdeleshed i historien om Sigmundrs ophold i sin ungdom hos Hákon jarl, hvor hans skæbne som fremtidig høvding i kristendommens tjeneste bestemmes af indvielsen med guldringen, som han modtager af Hákon jarls åndelige følger, *Þorgerðr Hqrðabrúðr*. Steinsland argumenterer for, at disse mytologiske elementer ikke bør anses som et overfladisk litterært element, men udgør med sin dannelse af et strukturelt mønster gennem hele sagaen en ideologisk forestilling om herskerskab, som er med til at udvide vores forståelse af sagaen som værk og de mål og perspektiver, som forfatteren havde. Et lignende budskab med associationer til Odin ser hun i navnene Hrafn og Úlfr, som begge spiller vigtige roller i fætrene Sigmundrs og Þórir's prøvelser, samt i angivelsen af sagahelten Sigmundrs alder med ni-tallet som grundlag. Han var ni år gammel, og hans fætter og ligestillede til retten til høvdingedømmet, Þórir, elleve, da Þrándr solgte dem som trælle, atten år gammel, og Þórir tyve, da deres ophold hos den fredløse Úlfr sluttede, og syvogtyve, da han efter tjeneste hos Hákon jarl overtog sit høvdingedømme på Færøerne. Steinsland viser, at forfatteren, med tallene ni og elleve, associerer med fortællingen om de to kongelige brødre, Agnarr og Geirrþódr, som henholdsvis som elleve og ni årige bliver opfostret hos Odin og Frigg i forklædning, og at digtet med tallene refererer til *ultimo-genitur*, hvor den yngste foretrækkes som den næste hersker. Fortællingen om brødrenes prøvelser i de norske skove er således om overførsel af visdom fra Odin til den yngste af de to som fremtidig hersker. Steinsland argumenterer for, at ni år for forfatteren ser ud til at være et meningsfuldt interval for overgangen mellem de vigtige ændringer i en herskers liv, og både i *Grímnismál* og *Færeyinga saga* bliver herskerskabet til slut overtaget af den yngste og ikke den førstefødte.

I tillæg til dette fremførte Richard North, at den grønne farve på den fremmedes kappe på tinget, hvor Óláfr helgis skatteopkræver blev dræbt, kan opfattes som farven på den kapital, som Þrándr tilsigtede, nemlig de smukke og om sommeren højgrønne Færøer med enge, indmarker og udmarker, hvilket han forbinder med fortsættelsen af beretningen om kuppet på tinget, hvor Þrándr optræder som ægteskabsmægler mellem de to gamle høvdingeslægter, som siden blev forenet i kristent ægteskab mellem Þrándrs fostersøn, Leifr Qzurarson og Þóra Sigmundardóttir (North 2005). Efter ægteskabet arver de landejendommene, som havde tilhørt Þrándr og de to høvdingeslægters arvtagere, og læseren får en opfattelse af, at Þrándr med dette sikrede en arvefølge til den færøske odel. North stiller derfor spørgsmålet, hvorfor det var så magt-

påliggende for den islandske forfatter at konstruere denne beretning og forbindelsen mellem de færøske høvdinger og de norske herskere i tiden frem til Magnús góðis kongetid? Han foreslår, at det muligvis har forbindelse med kampen om den kongeideologi, som kong Sverrir stod for og som blev videreført af hans efterkommere i første del af det 13. århundrede. Han gjorde opmærksom på, at ideologien, som kommer til syne i beretningen om Práandrs planer om et færøsk dynasti, var baseret på den samme retslige fiktion, som kommer til syne hos Snorri om, at landskongedømmet var kongættens odel.

Det litterære miljø

Set fra en historisk synsvinkel tyder herskerideologien, som kommer til syne, på, at den overleverede beretning genspejler en tid, hvor den romerske *rex iustus* ideologi endnu ikke var fuldt gennemført i legitimeringen af kongemagten. I henhold til Sverre Bagges undersøgelser af ideologi i Sverris saga i forhold til Hákonar saga skete denne gennemførelse i løbet af Hákon Hákonarsons kongedømme i forbindelse med hans kroning i 1247 (Bagge 1996; jfr. diskussionen mellem Ljungqvist 2006; Lönnroth 2006; Bagge 2007). Herskerideologien i Færeyinga saga kan derfor henføres til tiden før midten af det 13. århundrede, og dette taler imod Helgi Guðmundssons datering af beretningen til vinteren 1277–78. I forhold til, at det ser ud til, at forfatteren har villet vise, at Færøerne havde været under norsk overherredømme i længere tid end de i virkeligheden havde, og at der var en politisk hensigt med påpegningen af, at samtidens sysselmænd tilhørte den gamle høvdingeslægt, nemlig at sysselmandsstyret i forfatterens samtid havde historisk begrundelse, så havde Færøerne i 1277–78 allerede været norsk skatland og haft en sysselmand i mere end 100 år, hvis vi bedømmer ud fra omtalen af skatlandene i Historia Norwegie fra tiden 1160–75 og første kapitel i Sverris saga, af hvilke det fremgår, at Færøerne var under norsk centralstyre i Magnús Erlingsons kongetid (1156–1184). Derimod tyder pointeringen af, at sysselmændene i samtiden tilhørte den gamle høvdingeslægt, på, at der for kort tid siden var sket en ændring af skatlandsstyrelsen, som det var værd at gøre opmærksom på.

Som argument for dette kan anføres, at en sådan ændring fandt sted i de norske landsdele under kong Sverrir og på Shetlandsøerne som en straffe-

foranstaltning imod Orknøjarlen efter øskeggeopstanden i 1194, da kong Sverrir sendte norske sysselmænd ud til Shetlandsøerne til at forvalte de overvundne stormænds ejendomme (jfr. Sverris saga (Flateyjarbók), kap. 106). I færøsk sammenhæng viser ændringen sig i oplysningen i afslutningskapitlet i Færeyinga saga om, at sysselmændene på Færøerne i begyndelsen af det 13. århundrede var beslægtede med den gamle høvdingeslægt, når den sammenholdes med historien i første kapitel i Sverris saga om, at sysselmanden før Sverrirs afrejse fra Færøerne i 1175, var udsendt fra Norge. Dermed fås en opfattelse af, at der i tiden imellem 1175 og ca. 1210 var sket en ændring i sysselmandsinstitutionens grundlag i færøsk sammenhæng.

Sammen med den sandsynlige datering af den oprindelige saga til engang i tiden mellem 1200 og 1220, giver herskerideologien et afsæt til en vurdering af ophavssituationen. Ólafur Halldórsson kom i sine undersøgelser frem til, at Færeyinga saga sandsynligvis er skrevet af en mand, som havde hjemstavn i Eyjafjörður i Nordisland. Hans vurderinger af tekstens afhængighed åbner imidlertid også op for en præciserende tolkning af, hvor i Nordisland sagaen blev skrevet. For det første tyder antagelsen om, at Gunnlaugr Leifsson i Þingeyrarklosteret anvendte en oprindelig Færeyinga saga som kilde på, at den oprindelige sagatekst befandt sig i Þingeyrarklosterets bibliotek før Gunnlaugrs død i 1218/19. Denne antagelse understøttes for det første af, at der også i to andre Þingeyrarhistorikeres værker fra samme tid ser ud til at kunne spores forbindelser til Færeyinga saga, nemlig mellem denne saga og henholdsvis Oddr Snorrasons saga om Óláfr Tryggvason og Styrmir Kárasons saga om Óláfr helgi. Forbindelsen til Oddr Snorrasons værk kan spores i den heroiserende omtale af kong Óláfr Tryggvason og måden at beskrive de to sagahelte, henholdsvis Kjartan Ólafsson i Oddrs saga om Óláfr Tryggvason og Sigmundur Brestisson i Færeyinga saga, som kongens jævnbyrdige i svømmeidræt (jfr. Heller 1998). Oddr skrev ca. 1190, og det tyder på, at forfatteren af Færeyinga saga, som skrev kort efter 1200, har hentet inspiration i hans værk og derfor, at han tilhørte det samme litterære miljø. Forbindelsen mellem Færeyinga saga og Styrmir's saga om Óláfr helgi er mindre klar, men som nævnt anså Ólafur Halldórsson det som sandsynligt, at Snorri Sturlusons beretning om færingerne stammede fra Styrmir, som havde den fra Færeyinga saga (Ólafur Halldórsson 1987: 232–233). Nogle forskere mener, at Styrmir Kárason havde fået sin opdragelse i klosteret på Þingeyri, og at han muligvis medvirkede ved forfattelsen af Sverris saga, den mest berømte saga fra dette kloster (Ólafía Einars-

dóttir 1964: 239). I hvert fald viser prologen til Sverris saga i Flateyjarbók, at det var hans afskrift af Sverris saga, som lå til grund for teksten i Flateyjarbók. For det andet tyder Ólafur Halldórssons undersøgelser af Færeyinga sagas skriftlige forlæg på, at forfatteren havde adgang til det skriftlige kildemateriale, som det litterære miljø i Þingeyrarklosteret også havde til rådighed. Blandt andet ser han ud til at have haft adgang til Aris arbejder og en Jómsvíkingasaga, som også Oddr Snorrason havde adgang til, og endvidere Orkneyinga saga, som han tydeligvis har anvendt som inspiration til sine beskrivelser flere steder, blandt andet i forbindelse med beskrivelsen af de færøske høvdingers lensforhold til norske overherrer (Ólafur Halldórsson 1987: 166–194; jfr. Finnur Jónsson 1927: 30–31). Eftersom hovedparten af materialet i Flateyjarbók ser ud til at bygge på skrifter fra klosterbiblioteket i Þingeyri, som befandt sig mindre end tre timers ridt fra gården Víðidalstunga, hvor Flateyjarbók blev fremstillet i slutningen af det 14. århundrede, giver det for det tredje støtte til antagelsen om, at Færeyinga saga har forbindelse til dette klostres litterære miljø (jfr. Ólafía Einarsdóttir 2001).

To forhold i den overleverede tekst understøtter denne antagelse. Det ene forhold er, at der i talen, som Óláfr Tryggvason i den rekonstruerede sagas kapitel 29 holder for Sigmundur Brestisson, hvor kongen sammenligner deres skæbner, forekommer en retorisk ordsammenstilling, som giver indtryk af, at han, som skrev talen, anvendte de samme retoriske virkemidler og udtrykte sig med de samme ord, som ham, der skrev talerne i Sverris saga. I talen forekommer nemlig en tautologisk konjunktion, dvs. hvor to eller flere nærbeslægtede ord forbindes for at give en retorisk virkning, og ordsammensætningen er “valk ok vandræði”, som kan oversættes til *modgang og elendighed* (jfr. Fær. kap. A29.11–12). Hallvard Lie påpegede, at den tautologiske konjunktion er et retorisk virkemiddel, som ofte forekommer i talerne i Sverris saga, og at netop ordene, “válk” og “vandræði” eller “vandkvæði”, kan karakteriseres som yndlingsord i kong Sverris taler (Lie 1937: 107–109). At netop disse yndlingsord forekommer i Óláfr Tryggvasons tale i Færeyinga saga tyder derfor på, at talerne i Sverris saga og Færeyinga saga er beslægtede og tilhører det samme litterære miljø, og muligvis den samme forfatter. Dette sandsynlige afhængighedsforhold undgik Finnur Jónssons opmærksomhed, da han, med udgangspunkt i Óláfr Tryggvasons andre taler i den Store saga om Óláfr Tryggvason fra ca. 1300, vurderede den som en senere interpolation, hvilket var et synspunkt, som Ólafur Halldórsson valgte at følge, selv om hans studier af tekstens afhængighed pegede i en anden retning, nemlig at

sagaens første del ikke var resultatet af en interpolation fra ca. 1300, men stammede fra den oprindelige saga (jfr. Ólafur Halldórsson 1987: 13–18). Det andet forhold er, at forfatteren i sin redegørelse i den rekonstruerede sagas kapitel 54 af de færøske høvdingedømmers forening også anvender et andet litterært virkemiddel, som er karakteristisk for Sverris saga, nemlig anvendelse af drømme som varsel. Lars Lönnroth påpegede, at det karakteristiske med drømmene i Sverris saga i forhold til drømme i andre sagaer er, at de ikke varsler frygtelige ulykker, men præsenterer symbolske og mystificerende budskaber, som varsler kong Sverris kommende sejr som konge (Lönnroth 2006). I Færeyinga saga er det Þuríðr, enken efter sagahelten Sigmundur, som drømmer, at hendes afdøde mand viste sig og sagde: “þat er sem þer synizst at ek er her komínn ok er mer þetta lofath af gude sealfum segir hann en haf æigi hardan hug ne illan a L(eifi) magi þinum þuiat honum mun audit verða at reka yduarra skamma” (Fær., kap. F54.17–23). Drømmen, som indeholder et ideologisk budskab om fremtidens færøske høvdingedømme i kristendommens navn, har således et karaktertræk, som ligner det, der adskiller drømmene i Sverris saga fra drømme i andre sagaer.

Forfatter og hjemmelsmand

Et af særtrækkene i Færeyinga saga er, at forfatteren ikke anvender skjaldekvad som kildemateriale. På den anden side er det tydeligt, at forfatteren benytter sig af mundtlige informationer, hvilket er et træk, som er med til at placere sagaen i den tidlige islandske sagatradition. Finnur Jónsson kom frem til, at sagaen bærer præg af en ret pålidelig mundtlig fortælling (Finnur Jónsson 1927: 14), og Ólafur Halldórsson, som var enig, udvidede opfattelsen med, at forfatteren havde en færøsk hjemmelsmand (Ólafur Halldórsson 1987: 197). Dette begrundede han med, at det i sagaen er tydeligt, at forfatteren ikke selv havde kendskab til den færøske natur, men baserede sin beretning på det, som var fortalt ham, og at fortælleren havde større viden om steder og forhold på Færøerne end man kan forvente af en, som aldrig har været på Færøerne. Derudover påpegede han, at sagaen flere steder har oplysninger om familieforhold på Færøerne, som er løsrevne fra handlingsgangen i beretningen, og tolker dette som udtryk for, at forfatteren refererer en fortæller, der havde indgående kendskab til de færøske slægter (Ólafur Halldórsson 1987: 208). I tilslutning til Footes

konklusion om forfatterens kyndighed med norske love påpeger Ólafur Halldórsson derudover, at de historier, hvor det norske lovsprog findes, ser ud til at være baseret på sagn fra Færøerne, og derfor, at lovsproget har færøsk oprindelse, og at lovkundskaben også kunne stamme fra hjemmelsmandens rejser i Norge. Dette mener han finder støtte i, at det i sagateksten er tydeligt, at hjemmelsmanden havde indgående kendskab til lokale forhold og stednavne i Norge og derfor må have opholdt sig der under rejser, både Østenfjelds og i vest. Som eksempler fremdrager Ólafur Halldórsson formuleringer i forbindelse med stednavne som “austr við Túnberg”, “Ganga nú ór Víkinni til Upplanda ok þann veg austan um Heiðmörk ok norðr til Dofrafjalls”, og “... ok fylgir þeim um Dofrafjall, þar til er þeir sjá norðr af til Orkadals” (Ólafur Halldórsson 1987: 218–219), der alle tyder på lokalkendskab. I forlængelse af dette kommer Ólafur Halldórsson også ind på den anakronistiske omtale af markedet på Haløre i sagaens 2. kapitel og fremfører, at det er tydeligt, at forfatteren ikke har oplevet dette marked ved selvsyn, men baserer sin viden om dette på samtidige fortællinger fra berejste hjemmelsmænd om markedet i Skanør, som opstod i forbindelse med sildefiskeri i Øresund i slutningen af det 12. århundrede, eller på tilgængelige tekster i sin samtid, muligvis Sverris saga, som også nævner markedet på Haløre (Ólafur Halldórsson 1987: 210–212).

Med hensyn til sagaens ophavssituation tyder alt dette på, at Færeyinga saga er produktet af et tæt forhold mellem forfatteren og en berejst hjemmelsmand, hvor det var hjemmelsmanden, og ikke forfatteren, som formidlede lovforhold og slægtsforhold i det samfund, som beretningen handlede om. Denne hjemmelsmandsprofil får Ólafur Halldórsson til at komme med et bud på, hvem hjemmelsmanden var, nemlig Einarr sysselmand, som bliver nævnt i sagaens afslutningskapitel. Som sysselmand i den norske konges tjeneste måtte Einarr have været vel bekendt med Gulatingslovens paragraffer, og som skibsejer var han berejst. At der var tale om Einarr mente Ólafur Halldórsson finder yderligere støtte i, at Einarr ser ud til at have haft en islandsk kone og dermed slægtsskabsforbindelser til Island i sagaforfatterens samtid. Dette begrundes han med, at der i udredningen af slægten efter Snorri gode i Melabók bliver nævnt, at en Einarr fra Færøerne var gift med en datter til Goðormr, som i henhold til det angivne antal slægtsled har levet i tiden omkring det 13. århundredeskifte. Efter Ólafur Halldórssons mening var han derfor en af sagaforfatterens hjemmelsmænd, og sandsynligvis den eneste, eftersom han passer til profilen på nærmest alle punkter, også dem, som Foote i sin

opstilling af lovopfattelsen i sagaen redegjorde for: “Hann var kominn út af Sigmundi Brestissyni, og má þá gera ráð fyrir að hann hafi kunnað að segja eitthvað frá honum og ættmenum hans. Hins vegar virðist ljóst að hann hafi ekki setið yfir höfundi sögunnar meðan hún var samín; höfundurinn virðist ekki hafa átt neinn kost á að fylla í skörðin þar sem hann skorti fróðleik um mannfræði og staðhætti í eyjunum.” (Ólafur Halldórsson 1987: 211).

Der kan imidlertid også indgives et andet bud på grundlag af den samme hjemmelsmandsprofil, som Ólafur Halldórsson tegnede, nemlig at lokalitets- og slægtskabsoplysningerne i sagaen stammede fra en anden kendt færing, som dog var død kort før sagaen blev skrevet. Her tænker jeg på kong Sverrir (d. 1202), som siden sit femte år voksede op hos sin onkel, Rói, som i 1162 blev Færøernes biskop, og hos ham fik sin gejstlige uddannelse og indvielse, før han som 24 årig fik sandheden om sin kongelige byrd at vide. Under sin opvækst hos biskop Rói har Sverrir uden tvivl både hørt historier om de gamle høvdinge og om Sigmundur Brestisson, som bragte kristendommen til landet. Vi kan også regne med, at han, som efter eget sigende havde i udsigt at blive biskop, blev oplært i norsk og kirkelig lov og ret, og antagelig også gammel norrøn herskerideologi, især når det tages med i betragtning, at denne ideologi lå til grund for hans hævde af sin kongesret og hans senere strid med den romerske kirke. Ligeledes kan vi regne med, at han, i følgeskab med biskop Rói under visitationsrejser i det færøske stift, har erhvervet sig godt og grundigt kendskab til strømforhold i de færøske farvande og de færøske naturforhold i øvrigt. I Sverris saga hører vi også om hans færden i de norske landskaber og skove, både Østenfjelds og i vest, blandt andet i Orkadalen og Tunsberg, og som nævnt hører vi også om markedet på Haløre.

Flere forhold kan anføres, som tyder på, at der var en forbindelse mellem Færeyinga saga og kong Sverrir. Som det første kan nævnes, at Færeyinga saga tilsyneladende blev skrevet i det samme klostermiljø som Sverris saga og i en tid, mens forfatteren af denne saga, abbed Karl Jónsson (d. 1212/1213), endnu kan have været i live. Abbeden opholdt sig hos kong Sverrir i Norge i årene 1185–1188, hvor han skrev Sverris sagas første del, *Gryla*, mens kongen fortalte, hvad der skulle stå. Derefter rejste abbed Karl hjem til sit kloster, hvor han færdigskrev sagaen. Vi kan formode, at abbeden under sit ophold også har taget notater fra sine samtaler med kongen til senere benyttelse, blandt andet om forholdene på Færøerne, hvor kongen var vokset op. Som det andet kan nævnes,

at nogle lokalitetsangivelser er fejlagtige, nemlig beskrivelsen af øen Austrey i kapitel 57 og sammenblandingen af øerne Dimun og Skufey i kapitlerne 22 og 24, og at dette kan tolkes som at forfatteren ikke baserede sine lokalitetsangivelser på præsentede oplysninger, men på hukommelse om noget, som han eller en i hans nærmiljø havde hørt i fortiden (jfr. Fær., kap. F57.38–41. Halldórsson 1987: 195–196). Altså at det kan tænkes, at oplysningerne om de færøske lokaliteter og slægter blev overført via abbed Karl og stammede fra hans samtaler med kong Sverrir i årene 1185–1188. Som det tredje kan nævnes, at interessen i at fortælle en historie, som gav sysselmændene i forfatterens samtid historisk legitimitet, kan tilskrives påvirkning fra kong Sverrir, eftersom sysselmandsinstitutionen i henhold til Sverris saga ser ud til at have fået en mere håndfast form i skatlandene i 1195 i forbindelse med kongens opgør med orknøjarlen og de shetlandske stormænd efter øskeggeopstanden året før. Som det fjerde kan nævnes, at det er tankevækkende, at yndlingsformuleringen “váln ok vandræði” i kong Sverrirs taler også forekommer i kong Ólafr Tryggvasons tale i Færeyinga sagas kapitel 29. I talen bliver beretningen om den unge Sigmundrs prøvelser og skæbne før han vandt sit høvdingedømme opsummeret og sammenlignet med kong Olavs lignende prøvelser og skæbne før han blev konge. Talen ligner en tale, som kong Sverrir kunne have holdt, og tankegangen med prøvelser som legitimeringsgrundlag for høvdingedømme og kongedømme genfinder vi også i Sverris saga. Man kan derfor nære en mistanke om, at talen er kong Sverris værk og ligger til grund for forfatterens beretning om Sigmundr Brestissons skæbne før han blev høvding. I forbindelse med dette kan nævnes, at Ólafía Einarsdóttir tolkede omtalen af “vitorð” fra kong Sverrir i prologen til Sverris saga i Flateyjarbók som tegn på, at abbeden i Þingeyri under sin skrivning af Sverris saga også opretholdt skriftlig kontakt med kong Sverrir efter 1188, blandt andet med modtagelse af excerpter af kongens taler (Ólafía Einarsdóttir 2001: 112). Ligeledes er det tankevækkende, at Þuríðrs drøm i kapitel 54 har de samme karaktertræk som drømmene i Sverris saga, hvis oprindelse ud fra sagaens prolog kan tilskrives kongen selv.

Enten kong Sverrir var hjemmelsmand til de lokale oplysninger i Færeyinga saga eller ej, så tyder herskerideologien, som kommer til syne, på, at sagaforfatteren var påvirket af denne konges herskerideologi. Den særlige underfundige stil, med det særlige fokus på antagonisme til det kristne høvdingedømme i forhold til fuldbyrdelsen af det samme, og beskrivelsen af Sigmundr Brestissons prøvelser for at opnå sin ret, giver også indtryk af, at kong Sverrir har en underforstået rolle i fortællingen.

På den samtidige læser må fortællingen have givet et indtryk af en forbindelse mellem Þrándr, Sigmundur og Sverrir. Þrándr repræsenterede det gamle lovsamfunds værdier, som også Sverrir forsvarede, og ligesom Sigmundur virkede Sverrir, med basis i både det gamle og det nye, for etableringen af en ny form for regime. Ligesom Sigmundur var han ikke den førstefødte, og ligesom ham var han, i henhold til Sverris sagas kronologi, 27 år, da han, efter at have gennemgået lignende prøvelser som Óláfr Tryggvason under sin opvækst i udlændighed, i 1177 blev konge. Man kan derfor argumentere for, at forfatteren af *Færeyinga saga* har kong Sverris kamp for magten og hans strid med den romerske kirke om sin kongesret i tankerne, mens han former sin fortælling.

Samtid og fortid

Den underfundige fortællestil i *Færeyinga saga* tyder på, at sagaen er skrevet med et underholdningsmotiv for øje. Men det, at et politisk motiv er så åbenlyst, giver anledning til at slutte, at underholdningsmotivet var sekundært i forhold til det politiske motiv. I den tid, da *Færeyinga saga* blev skrevet, var striden med den romerske kirke endnu på sit højeste. Kong Sverrir var død, men han var endnu bandlyst, og Sverris-ættens forhold til pavedømmet var i henhold til det overleverede diplommateriale køligt helt frem til 1246, da parterne genoptog kontakt i forbindelse med kong Hákons ønske om kirkelig kroning (Reg. Norv., nr. 756, 761, 763, 769, 771). I Island var der en dramatisk kirkestrid, hvor hovedpersonen, biskop Guðmundr Arason i Hólar (1202–1237), kom på kant med stormændene i stiftet og blev forment adgang til sin kirke. En af hans tidligere venner, men uven i 1210, var Gunnlaugr Leifsson i klosteret i Þingeyri (jfr. Finnur Jónsson 1923: 394). Denne strid havde samme udspring, nemlig i spørgsmålet om kirkens frigørelse fra verdslig indflydelse, hvor fronterne i sidste ende blev repræsenteret af ærkebiskoppen og kongen. Det ser derfor ud til, at munkene ved Þingeyrarklosteret i konflikten ikke spillede på de samme strenge som deres overordnede, ærkebiskoppen, men på de strenge, som i Norge var repræsenteret af kong Sverris gamle parti, Birkebeinerpartiet. Vi har således grund til at formode, at den skriftlige produktion i Þingeyrarklosteret i denne tid har været præget af en vis forsigtighed i forhold til den aktuelle kirkestrid, hvor Sverris-ættens kongedømme endnu ikke havde konsolideret sig. Den særlige

stil i sagaen, hvor også kong Sverrir ser ud til at have en underforstået rolle i fortællingen, kan derfor ses som udtryk for, at Færeyinga saga oprindeligt blev skrevet som en forsigtig form for kampskrift til fremme for det rigskongedømme, som kong Sverrir stod for, i en tid, hvor det var nødvendigt for de gejstlige i klosteret i Píngeyri at udvise forsigtighed i deres skrivning for ikke at udsætte sig for ærkebiskoppens vrede.

I forhold til spørgsmålet om sagaens historiske kildeværdi viser gennemgangen, at det i anvendelsen af materialet er nødvendigt at tage hensyn til, at en andel af beretningen er en forfatterkonstruktion ud fra politiske motiver i samtiden, og at en andel kan anses som kodificering af mundtlig tradition med færøsk oprindelse om forhold ca. 200 år før nedskrivningstidspunktet. Uanset om det var Einarr sysselmand eller hans opdragsgiver, kong Sverrir, der var sagaforfatterens hjemmelsmand, så bør sagaens oplysninger om slægter og stridighederne imellem dem fra historievidenskabeligt synspunkt anses som traditionsmateriale fra begyndelsen af det 13. århundrede. Som Liestøls undersøgelser fra 1922 viste, er der stor sandsynlighed for, at traditionsoplysninger, især slægtsskabsoplysninger og historier i den forbindelse, bevarer sandhedsværdi efter så lang tid og endog længere (Liestøl 1922: 156–165). Efter den lange debat inden for historieforskningen om fortidssagaernes kildeværdi synes konklusionen i dag at være, at oplysninger, som ikke kan afvises som anakronistiske eller som værende et resultat af senere bearbejdelse, kan anses som troværdige (jfr. Titlestad 2009; Helle 2011). Følgelig må konstruktionerne, som kan stadfæstes, fra historievidenskabeligt synspunkt anses som utroværdige, dog med det forbehold, at beretningerne ser ud til at tage afsæt i folkelig tradition i begyndelsen af det 13. århundrede. Fra historievidenskabeligt synspunkt må disse beretninger derfor anses som beretninger med usikker historisk kerne, og i Færeyinga saga drejer det sig om historierne om Þrándrs kup på markedet på Haløre, Sigmundrs og Þórirrs opvækst i de norske skove, Sigmundrs fortræffelighed som kong Óláfr Tryggvasons jævnbyrdige og om, hvordan Óláfr helgis skatteopkræver blev dræbt. Når vi sigter disse sandsynlige konstruktioner fra, står vi tilbage med en beretning, der kan anses som traditionsbåret i begyndelsen af det 13. århundrede. Denne beretning handler om, at Færøerne før det første årtusindeskifte blev styret af to høvdingeslægter, Hofs-slægten og Gøtu-skeggja-slægten, at kristendommen blev indført på Færøerne af Sigmundur Brestisson i samarbejde med kong Óláfr Tryggvason omkring år 1000, og at kong Óláfr helgi gjorde et mislykket forsøg på at bringe færingerne under norsk lovgivning og beskatning, og at rigskongedømmets ekspan-

sive politik i nybyggerksamfundet bar frugt, mens Magnús góði var konge (1035–1047), efter at de færøske høvdingeslægter var blevet forenet med ægteskab. Derudover ser det ud til at være på grundlag af en færøsk meddelers udsagn, at sagaen er iklædt et norsk lovsprog, og følgen af denne slutning er, at på det tidspunkt, da sagaen blev skrevet, var norsk lovgivning gældende på Færøerne, og at denne i henhold til den mundtlige tradition i det 13. århundredes begyndelse var blevet introduceret i Óláfr helgis niende år som konge, dvs. i 1024.

Konklusion

Målet med denne artikel var at vurdere, hvordan Færeyinga saga skal anses som historisk kilde. Undersøgelsen er foretaget med udgangspunkt i spørgsmålet, hvilke slutninger man ud fra det, som den litteraturhistoriske forskning om Færeyinga sagas overlevering og tekstuelle afhængighedsforhold er kommet frem til, kan drage om sagaens ophav og de politiske faktorer, der gjorde sig gældende i forbindelse med dannelsen af sagaens udsagn og form. Konklusionen er, at Færeyinga saga med stor sandsynlighed blev skrevet i det samme litterære miljø og i samme tid som Sverris saga, nemlig i klosteret i Þingeyri i Nordisland i løbet af de første par årtier af det 13. århundrede, og at forfatteren baserede sin redegørelse af naturforhold og juridiske forhold på Færøerne på oplysninger fra en hjemmelsmand, som havde hjemsted på Færøerne. Af fortællingen kan man slutte, at der var en vis tidsafstand imellem forfatter og fortæller, og det tyder på, at sagaen er skrevet med grundlag i hukommelse og notater. Den herskerideologiske tankegang, som kommer til syne, tyder på, at sagaen tilhører tiden før det norske rigskongedømme konsoliderede sig på grundlag af romersk katolsk kongeideologi i tiden omkring kong Hákon Hákonarsons kroning i 1247, og dette støtter den litteraturhistoriske datering af sagaen til begyndelsen af det 13. århundrede. I sagaen ses tegn på, at der var en forbindelse mellem forfatteren og kong Sverrir, som i sin barndom og ungdom boede på Færøerne, hvor han fik sin gejstlige uddannelse, og at kongen har en underforstået rolle i fortællingen. I forhold til spørgsmålet om sagaens ophavssituation ser det ud til, at Færeyinga saga, set i lyset af den politiske situation i Norge og Island og i forhold til den pavelige politik i de to første årtier af det 13. århundrede, skal anses som et antagonistisk skrift, der taler for kong Sverrirs kongedømme.

Litteratur

- Bagge, Sverre, 1996: *From Gang Leader to the Lord's Anointed: Kingship in Sverris Saga and Hákonar saga Hákonarsonar*. Odense University Press.
- Bagge, Sverre, 2007: "Gang leader" eller "The Lord's anointed" i Sverris saga? I: *Scripta Islandica* 58. S. 101–119.
- Berman, Melissa, 1985: The Political Sagas. I: *Scandinavian Studies* 57(2). S. 113–129.
- Fær.: Ólafur Halldórsson, 1987: *Færeyinga saga*. Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi.
- Finnur Jónsson, 1923: *Den oldnorske og oldislandske Litteraturs Historie*. Andet bind. København.
- Finnur Jónsson, 1927: *Færeyinga saga, den islandske saga om færingerne*. København: Det Kongelige Nordiske Oldskriftselskab.
- Foote, Peter, 1970: On legal terms in Færeyinga saga. I: *Fróðskaparrit* 18. S. 159–175.
- Foote, Peter, 1988: Observations on Orkneyinga saga. I: *St Magnus Cathedral and Orkney's twelfth-century renaissance*. Red. af B. E. Crawford. Aberdeen: Aberdeen University Press. S. 192–207.
- Helgi Guðmundsson, 2002: Færeyinga saga. I: *Land úr landi. Greinar*. Reykjavík. S. 13–27.
- Helle, Knut, 2005: The position of the Faeroes and other "tributary lands" in the medieval Norwegian dominion. I: *Viking and Norse in the North Atlantic. Selected Papers from the Proceedings of the Fourteenth Viking Congress, Tórshavn, 19–30 July 2001*. Red. af A. Mortensen og S. Arge. Tórshavn. S. 11–21.
- Helle, Knut, 2011: Hvor står den historiske sagakritikken i dag? I: *Collegium Medievale* 24. S. 50–86.
- Heller, Rolf, 1998: Laxdæla saga und Færeyinga saga. I: *Alvíssmál* 8. S. 85–92.
- Jesch, Judith, 1993: History in the "political sagas". I: *Medium Ævum. Society for the Study of Medieval Languages and Literature*, 62(2). S. 210–220. doi: 10.2307/43629554.
- Lie, Hallvard, 1937: *Studier i Heimskringlas stil, dialogene og talene*. Oslo.
- Liestøl, Knut, 1922: *Norske ættesogor*. Kristiania.
- Ljungqvist, Fredrik Charpentier, 2006: Kristen kungaideologi i Sverris saga. I: *Scripta Islandica* 57. S. 79–95.
- Lönnroth, Lars, 2006: Sverrir's Dreams. I: *Scripta Islandica* 57. S. 97–110.
- Mortensen, Andras, 2005: One Facet of the Tendency in Færeyinga saga. I: *Viking and Norse in the North Atlantic. Selected Papers from the Proceedings of the Fourteenth Viking Congress, Tórshavn, 19–30 July 2001*. Red. af A. Mortensen og S. Arge. Tórshavn. S. 87–91.
- North, Richard, 2005: Money and Religion in Færeyinga saga. I: *Viking and Norse in the North Atlantic. Selected Papers from the Proceedings of the Fourteenth Viking Congress, Tórshavn, 19–30 July 2001*. Red. af A. Mortensen og S. Arge. Tórshavn. S. 60–75.

- Ólafía Einarsdóttir, 1964: *Studier i kronologisk metode i tidlig islandsk historie-skrivning*. Bibliotheca Historica Lundensis. Ediderunt Sture Bolin et Jerker Rosén 13. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ólafía Einarsdóttir, 1995: Om samtidssagaens kildeværdi belyst ved Hákonar saga Hákonarsonar. I: *Alvíssmál* 5. S. 29–80.
- Ólafía Einarsdóttir, 2001: Rez. Sverre Bagge. From Gang Leader to the Lord's Anointed: Kingship in "Sverris saga and Hákonar saga Hákonarsonar". I: *Alvíssmál* 10. S. 111–115.
- Ólafur Halldórsson, 1987: *Færeyinga saga*. Reykjavík: Stofnun Árna Magnússonar á Íslandi.
- Ólafur Halldórsson, 2006: *Færeyinga saga, Føroyinga søga*. Reykjavík: Hið íslenska fornritafélag.
- Reg. Norv.: Gunnes, E., 1989: *Regesta Norvegica, I, 822–1263*. Oslo: Norsk historisk kjeldeskrift-institutt.
- Steinsland, Gro, 2005: The Mythology of Rulership and the Saga of the Faroe Islanders. I: *Viking and Norse in the North Atlantic. Selected Papers from the Proceedings of the Fourteenth Viking Congress, Tórshavn, 19–30 July 2001*. Red. af A. Mortensen og S. Arge. Tórshavn. S. 76–86.
- Steinsland, Gro, 2011: Origin Myths and Rulership. From the Viking Age Ruler of Medieval Historiography: Continuity, Transformations and Innovations. I: *Ideology and Power in the Viking and Middle Ages*. Red. af G. Steinsland et al. Leiden Boston: Brill. S. 15–67. doi: 10.1163/ej.9789004205062.i-408.7.
- Sverris saga (Flateyjarbók) = Gudbrand Vigfusson og C. R. Unger, 1862: *Flateyjarbok, en Samling af norske Konge-sagaer med indskudte mindre Fortællinger om Begivenheder i og udenfor Norge, samt Annaler*. Bd. II. Kristiania. Titlestad, Torgrim, 2009: Tilbake til sagaene. I: *Nytt Norsk Tidsskrift* 1. S. 3–12.
- Wærdahl, Randi Bjørshol, 2011: *The Incorporation and Integration of the King's Tributary Lands into the Norwegian Realm, c. 1195–1397*. Leiden Boston: Brill.

Summary

The article discusses how Færeyinga saga should be regarded as a historical source. The study is based on the question, which conclusions we from the literature-historical research on the tradition and textual dependency of Færeyinga saga can draw about the origin of the saga and which political factors were present in connection with the creation of its propositions and form. The conclusion is that Færeyinga saga very likely was written in the monastery at Pingeyri in northern Iceland during the two first decades of the 13th century, and that the author based his presentation on natural and legal conditions on information from an informant who came from the Faroe Islands. The ideological understanding of rulership

that appears indicates that there was a connection between the author and King Sverrir, and the king seems to have an implied role in the narrative. In relation to the question of the origin of the saga, it seems that the Færeyinga saga, in the light of the political situation in Norway and Iceland and in relation to the papal politics in the first two decades of the 13th century, should be regarded as an antagonistic writing that speaks for the rulership of King Sverrir.

Keywords: Færøerne, Færeyinga saga, politisk saga, herskerideologi, legitimitet, Pingeyri, kong Sverrir. Faroe Islands, Færeyinga saga, political saga, ruler ideology, legitimacy, Pingeyri, King Sverrir.

Andras Mortensen

Fróðskaparsetur Føroya / University of the Faroe Islands

Søgu og samfelagsdeildin / Faculty of History and Social Sciences

ORCID iD 0000-0002-5819-5192